

Regeringens proposition

1984/85: 26

om förlängd tillämpning av allmänna prisregleringslagen (1956: 236);

beslutad den 11 oktober 1984.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga det förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

KJELL-OLOF FELDT

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att tillämpningstiden för allmänna prisregleringslagen, som går ut den 20 december 1984, förlängs ett år.

FINANSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1984-10-11

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden, Lundkvist, Feldt, Sigurdson, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Andersson, Boström, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, Holmberg, Hellström, Wickbom.

Föredragande: statsrådet Feldt.

Proposition om förlängd tillämpning av allmänna prisregleringslagen (1956: 236)

Allmänna prisregleringslagen (1956: 236; ändrad senast 1984: 414) är en beredskapslag som alltid är i kraft men som får tillämpas endast i vissa särskilt angivna lägen. Har lagen satts i tillämpning ger den regeringen fullmakt att under vissa förutsättningar införa olika former av prisreglering.

Förutsättningarna för tillämpning av lagen anges i 1 §. Denna paragrafs första och andra stycke avser fall av krig och krigsfara. I paragrafens tredje stycke föreskrivs att regeringen kan förordna om tillämpning av lagens bestämmelser om av annan orsak fara har uppkommit för allvarlig prisstegring inom riket på viktigare varu- eller tjänsteområde. Ett förordnande skall gälla för viss tid, högst ett år varje gång. Förordnandet skall underställas riksdagen inom en månad eller, om riksmöte inte pågår, inom en månad från början av nästkommande riksmöte. Om underställningen inte sker eller riksdagen ej inom två månader från det underställningen skedde godkänner förordnandet, är detta förfallet.

Bestämmelser om formerna för prisreglering finns i 2–9 §§ prisregleringslagen. Enligt 2 § kan regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer föreskriva att visst pris skall gälla som högstpris vid frivillig försäljning av viss förnödenhet eller frivilligt utförande av viss tjänst. Ett högstpris får inte överskridas utan tillstånd. Enligt 3 § kan vidare regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer förordna om stoppris på viss förnödenhet eller tjänst. Detta innebär att den som frivilligt säljer förnödenheten eller frivilligt utför tjänsten ej utan tillstånd får överskrida det pris vilket han tillämpade den dag som anges i förordnandet. Föreskrift om stoppris skall gälla för viss tid, högst sex månader. Tiden kan förlängas, varje gång med högst sex månader. Om ett gällande stoppris finnes

vara högre än som kan anses skäligt, kan föreskrift meddelas om skälig sänkning av priset.

I 3 a § behandlas s. k. prisutfästelse. Härmed förstås att någon till myndighet, som regeringen bestämmer, har gjort särskild utfästelse om det högsta pris som han skall tillämpa på förnödenhet eller tjänst eller i övrigt om ordningen för försäljning av förnödenhet eller utförande av tjänst. En sådan utfästelse får inte frångås utan myndighetens tillstånd. Enligt 3 b § kan regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer föreskriva, att den som yrkesmässigt säljer viss förnödenhet eller yrkesmässigt utför viss tjänst ej utan tillstånd får höja sitt pris förrän viss tid efter det att han hos myndighet har gjort anmälan om prishöjningen och skälen för denna. Tiden får bestämmas till högst en månad.

Enligt 4 § kan föreskrift meddelas om att viss förnödenhet inte får säljas eller viss tjänst utföras, om inte högstpris eller stoppris gäller för förnödenheten eller tjänsten. 5 § innehåller förbud mot s. k. prisocker. I 6 § finns bestämmelser som syftar till att hindra att en prisreglering kringgås genom kombinationsavtal. 7 § ger regeringen möjlighet att föreskriva tvångskartellisering, nyetableringskontroll eller liknande. Enligt 8 § får myndighet som regeringen bestämmer meddela särskilda föreskrifter om skyldighet att anslå prisuppgifter och om skyldighet att sälja förnödenhet efter vikt eller mått i förpackningar som är märkta på visst sätt o. d. De ytterligare föreskrifter om varors utförande, förpackning m. m. som behövs för genomförande av prisreglering meddelas enligt 9 § av regeringen.

Lagens återstående paragrafer, 10–22 §§, innehåller straffbestämmelser m. m. När någon bestämmelse i 2–9 §§ äger tillämpning, skall enligt 1 § sista stycket även motsvarande bestämmelser i 10–22 §§ tillämpas.

Allmänna prisregleringslagen har, med undantag för vissa bestämmelser, varit i tillämpning sedan den 21 december 1972. Enligt nu gällande förordning (1983: 894) äger lagens 2–4, 6, 8 och 9 §§ tillämpning t. o. m. den 20 december 1984. Förordningen är utfärdad med stöd av ett beslut av riksdagen (prop. 1983/84: 32, FiU 12, rskr 14).

I prop. 1983/84: 32 redovisades de prisregleringsåtgärder som hade vidtagits fram till den 6 oktober 1983. Jag vill nu redogöra för de åtgärder på området som därefter vidtagits.

Den 14 april 1984 trädde förordningen (1984: 150) om allmänt prisstopp, m. m. i kraft. Som stoppris gällde det pris som tillämpades den 9 april 1984.

Prisstoppet gällde med vissa ändringar (SFS 1984: 188, 1984: 210 och 1984: 295) t. o. m. den 30 juni 1984, då prisstoppsförordningen upphävdes (SFS 1984: 677).

Ett led i regeringens prispolitik är den fortlöpande prisövervakning som bedrivs av statens pris- och kartellnämnd (SPK). Enligt sin instruktion (SFS 1983: 407) skall nämnden bl. a. följa prisförhållandena inom näringslivet och främja allmän kännedom härom. Enligt de riktlinjer för prisövervakningen som regeringen meddelade i februari 1983 skall denna ha till

väsentligt syfte att klarlägga förekomsten av prishöjningar som kan komma i konflikt med övergripande samhällsekonomiska mål. Om nämnden finner att planerade eller genomförda pris- eller marginaländringar inom de övervakade områdena är anmärkningsvärda mot bakgrund av riktlinjerna för prisövervakningen, skall nämnden utan dröjsmål anmäla det till regeringen. Nämnden skall vidare enligt sin instruktion utan dröjsmål anmäla till regeringen om nämnden finner att någon bestämmelse i 2–9 §§ allmänna prisregleringslagen bör träda i tillämpning.

I samband med riksdagsbehandlingen av propositionen 1983/84:32 om förlängd tillämpning av allmänna prisregleringslagen (1956:236) uttalade finansutskottet (FiU 1983/84:12) att enbart prisregleringar inte kunde användas för att på längre sikt hålla tillbaka prisstegringarna. Under begränsade perioder kunde de emellertid vara ett verkningsfullt komplement till andra ekonomisk-politiska åtgärder. Utskottet tillstyrkte därför en förlängning av tillämpningstiden för prisregleringslagen t. o. m. den 20 december 1984.

Utskottet uttalade vidare att det fanns skäl att göra en modernisering och en allmän översyn av prisregleringslagen. Utskottet, som hade erfarenhet av att en sådan översyn skulle komma att påbörjas under hösten 1983, förutspådde att utredningsverksamheten skulle ske utan onödiga dröjsmål.

Den översyn av prisregleringslagstiftningen, som finansutskottet syftade på, har påbörjats. Genom beslut den 1 december 1983 bemyndigade regeringen chefen för finansdepartementet att tillkalla en särskild utredare för ändamålet. Den utredare som på grundval härav tillkallats skall enligt direktiven (Dir 1983:66) redovisa resultatet av utredningsarbetet senast den 30 november 1985.

Regeringens ekonomiska politik syftar till att varaktigt nedbringa inflationstakten till i första hand den nivå som gäller i våra viktigare konkurrensländer. Regeringen har satt upp ett mål att prisstegringarna under loppet av 1985 skall nedbringas till 3%. För att politiken skall lyckas krävs stor återhållsamhet från alla som kan påverka pris- och kostnadsutvecklingen. Om sådan återhållsamhet inte visas och utvecklingen pekar i en riktning som äventyrar målsättningen med inflationsbekämpningen kommer någon form av ekonomisk-politiska åtgärder att bli aktuella. Mot denna bakgrund och då riskerna för allvarliga prisökningar på viktigare varu- och tjänsteområden inte kan anses avvärdade bör allmänna prisregleringslagen vara i tillämpning även efter den 20 december 1984. Tillämpningstiden bör förlängas med ytterligare ett år. Detta kräver riksdagens godkännande.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna att regeringen förordnar om fortsatt tillämpning av 2–4, 6, 8 och 9 §§ allmänna prisregleringslagen (1956:236) under tiden den 21 december 1984–den 20 december 1985.

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga det förslag som föredraganden har lagt fram.

